

**NAQSHBANDIYA – MUJADDIDIYA TARIQATI SILSILASINING OLTIN
ZANJIRI VAKILI HAZRAT SHAYX XALIFA ESHMUHAMMAD ESHON
QUDDISA SIRRUHUNING TOSHKENT VOHASI (OHANGARON TUMANIDA
JOYLASHGAN PARPI OTA VA QORIXONA MADRASA G'ORI) VA FARG'ONA
VODIYSI (CHILMAHRAM, ...) HUDUDLARIDA BARPO ETGAN
ZIYORATGOHLARI**

Sevaraxon Karimova Ilxomjon qizi

Islomshunos, manbashunos va tarixchi

Telefon: 93 – 114 – 73 – 93; 93 – 107 – 73 – 93

Annotatsiya: *Ushbu maqola Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning ziyoratgohlari "Parpi ota", "Qorixona", "Chilmahram", "Saroyxonaqohpirim" va "Sarmozor gumbarz maqbarasi" to'g'risida. Xalqimiz bunday aziz – avliyolar, tariximizda yaxshilik, ezgulik, marifat ishlarini qoldirgan mo'tabar insonlarning poyi xoklarini asrab – avaylab kelmoqda.*

Kalit so'zlar: *avliyo, xalifa, eshon, shayx, ziyoratgoh, qorixona, chilmaxram, maqbara, tarix.*

Abstract: *This article is about Hazrat Shaykh Khalifa Eshmuhammad Eshon Quddisa Sirruh shrines "Parpi ota", "Korikhona", "Chilmahram", "Saroykhanokahpirim" and "Sarmozor gumbarz mausoleum". Our nation has been protecting the legacy of such saints, dignified people who left behind good, noble and enlightened works in our history.*

Key words: *saint, caliph, eshan, shaykh, shrine, chilmakhram, tomb, history.*

Аннотация: *В данной статье речь идет о святынях Хазрата Шайха Халифы Эшмухаммада эшона куддиса сирруху «Парпи ота», «Корихона», «Чилмахрам», «Саройханокахпирим» и «мавзолея Сармозор гумбарз». Наш народ хранит наследие таких святых, достойных людей, оставивших после себя добрые, благородные и просвещенные дела в нашей истории.*

Ключевые слова: *святая, халиф, эшан, святыня, святыня, чилмахрам, гробница, история.*

Alloh taollo kalomi Qur'oni Karimda shunday deydi: “ Bugungi kunda Men sizning diningizni mukammal qilib berdim. Sizga ne'matimni batamom qildim. Va sizga Islomni din deb rozi bo'ldim [1]”.

Alloh taollo kalomi Qur'oni Karimda shunday deydi: Batahqiq sizlarga o'zingizdan bo'lgan, sizning mashaqqat chekishingiz uning uchun og'ir bo'lgan, sizning (saodatga yetishingizga) tashna, mo'minlarga marhamatli, mehribon bo'lgan Payg'ambar keldi [2]”.

Alloh taollo kalomi Qur'oni Karimda shunday deydi: “(Ey, Muhammad!) Biz Sizni (butun) olamlarga ayni rahmat qilib yuborganmiz [3]”.

Alloh taolo Qur'oni Karimda bunday marhamat qiladi: "Ogoh bo'lingizki, albatta, Allohning valiy(avliyo)lariga xavf yo'qdir va ular g'amgin bo'lmaslar. Ular iymon keltirganlar va taqvo qilganlardir. Ularga hayoti dunyoda ham, ohiratda ham hushxabar bor. Allohning so'zlarini o'zgartirish yo'q. Ana o'sha ulug' yutuqdir [4]".

Alloh toallo kalomi Qur'oni Karimda yaqin do'stlari valiy(avloyo)larni 86 marta takidlab tasdiqlagan haqqoniy olimlardir, shuning uchun payg'ambarlarning haqiqiy merosxo'rlari avliyolar hisoblanadi.

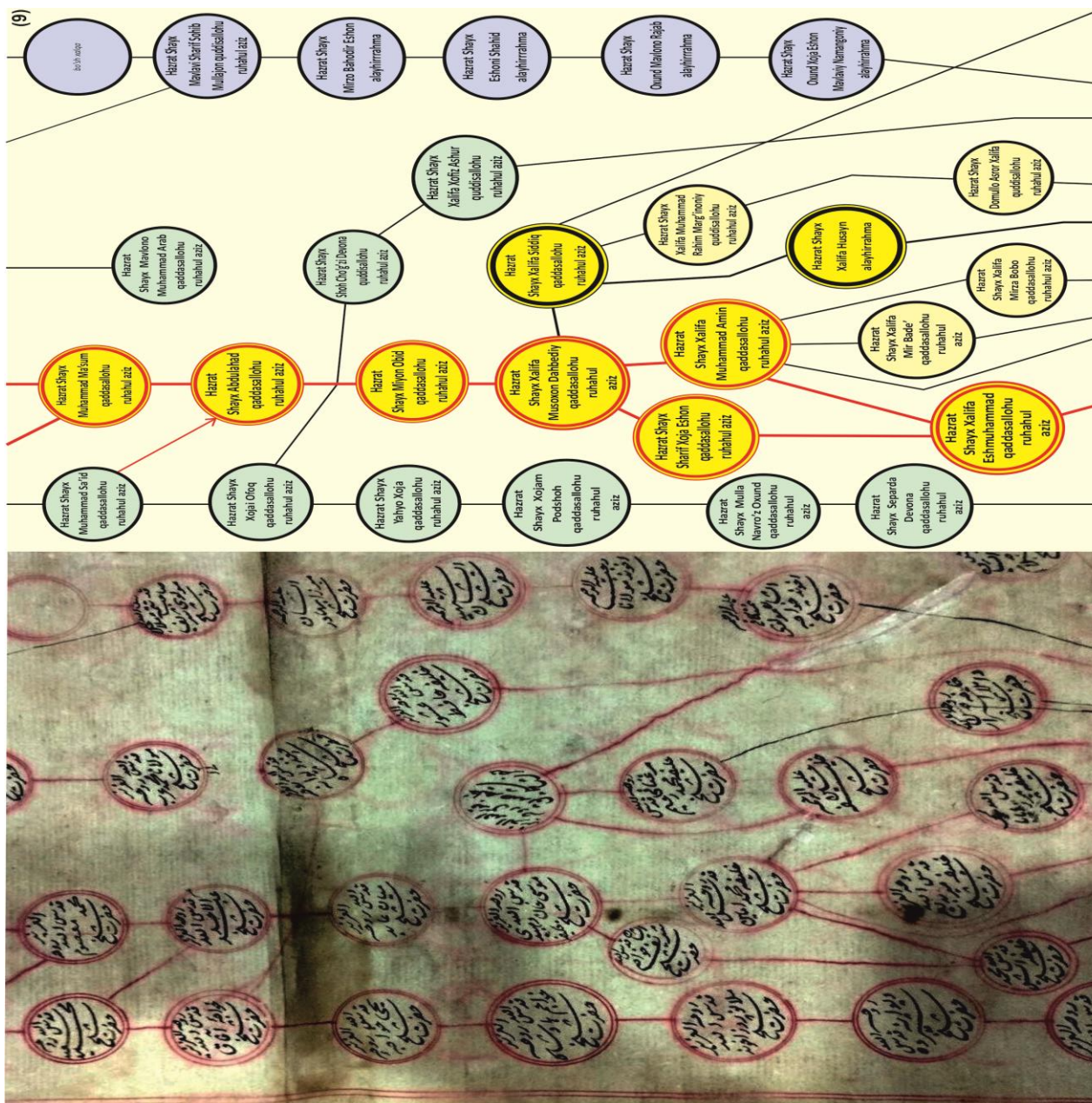
Payg'ambarimiz Muhammad sollallohu alayhi vasallamning munosib izdoshi haqiqiy merosxo'ri valiy zot Naqshbandiya – mujaddidiya tariqati silsilasining oltin zanjiri vakili Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu 1780 – yil Farg'ona viloyati Qo'qon shahar Beshariq tumani Chorvoqturong'i qishlog'i Abdumannof maxsido'z oilasida tavallud topgan. Shayx Eshmuhammad xalifaning ajdodlari dadasi Abdumannof, otasi Sayidali, bobolari Akbarali, bobokaloni Nuriddinbek ajdodlari "Xulafo ar – roshidin", Choryorlardan biri Hazrat Ali (r.a)ning do'sti Ahtam sahobaga yetib boradi[5].

Tarix fanlari doktori, professor Ikromiddin Ostonaqulovning "Farg'onalik valiyalar" kitobida Eshmuhammad xalifani zikri iloh qilib, oxirat diyorida Alloh huzurida charx urib, qushdek uchib, Allohga o'z ishqini izhor etishini, hamda Alloh ishqida raqs tushganidan guldasta bo'lib ketishi sabab, bu avliyo zotni "Dastagul" – deb ham atalishlari haqida takidlangan. Naqshbandiya – Mujaddidiya tariqati silsilasining oltin zanjiri vakili Shayx Eshmuhammad xalifa Alloh ishqida bo'lganligidan "Eshqul xalifa", "Eshmat xalifa" deb atalgan.

G'aribiy tahallusi bilan ijod qilgan Mulla Umirzoq Abduvali o'g'li ham Naqshbandiya – Mujaddidiya tariqati vakillari haqida yozgan g'azalida Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuni tariqatda mashhurligini alohida madhol etib, o'ziga pir tutib hamisha ravzasini bo'sa aylab yuziga surganligini takidlagan.

Naqshbandiya – Mujaddidiya tariqati silsilasining oltin zanjiri vakili Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuga atab Muhammadali eshon (Qo'qon, Olamahak) "Ming bir hikmat" yozgan, uni bir parchasini Eshonqishloqlik 1938 – yilda tug'ilgan Haydarali xofiz Mirhannom o'g'li kuylab yurgan. Haydarali hofizning katta bobolari Mirazim va uning o'g'li Mirhilol hoji ham Karruxda tahsil ko'rgan va irshod olgan va o'zlarini Shayx Eshmuhammad xalifaga murid tutishgan.

Hazrat Shayx Xoja Musoxon Dahbediyning avlodlaridan ansobshunos, manbashunos, doktor phd, xalqaro ijozali naqib al – ashraf Sayyid Ilhomxon Bahodir Sayyidatoyi Razzaviy Husayniy tomonidan hijriy 1318 – yilda tariqat silsilasining oltin zanjiri bitilgan qo'lyozma va tarjimasi Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshonning 6 – avlodi Sevaraxon Karimova Ilhomjon qiziga taqdim etilgan[6], mazkur silsila qo'lyozmada Payg'ambarimiz Muhammad(s.a.v)dan boshlab sahobalardan tortib naqshbandiya, yassaviya, kubroviya tariqat pirlari avliyolar ro'yxati ketma – ketlikda keltirilgan qo'lyozma so'ngida "Domullo Muhammad Yusuf Xalifa ibn Mullo Fazlulloh" nomi yozilgan Muhr urilgan. Bu manbaga ko'ra Naqshbandiya – mujaddidiya tariqati oltin zanjirida Hazrat

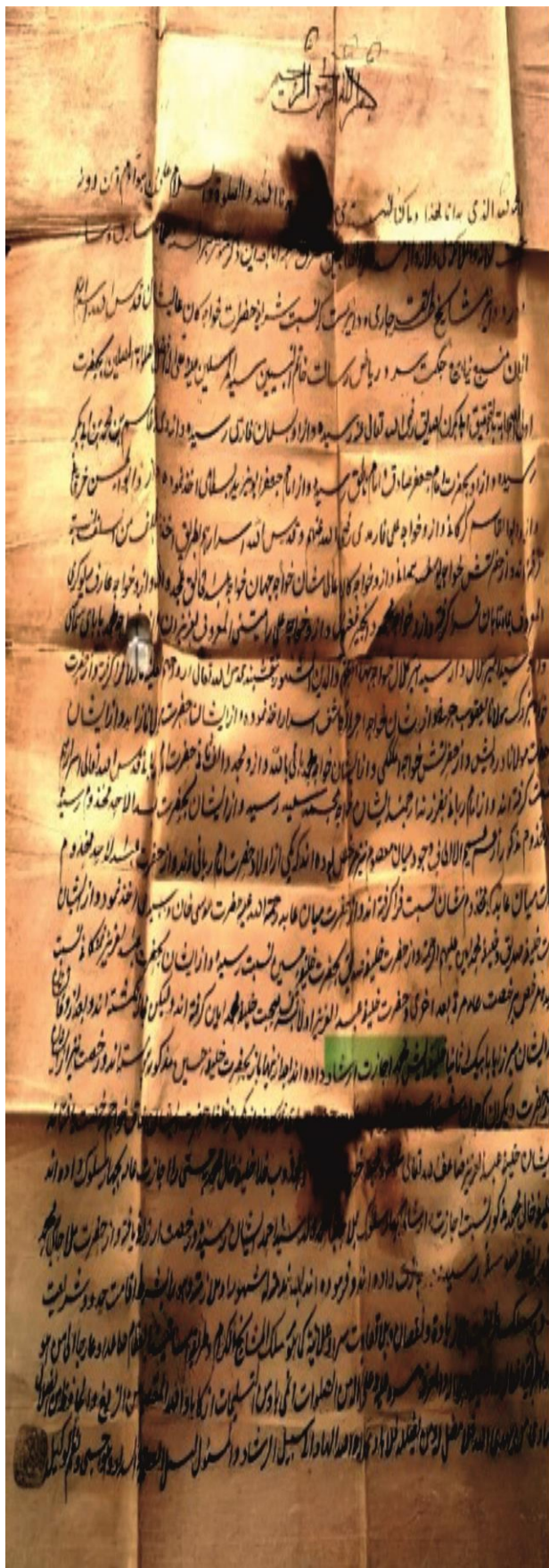

Shayx Xoja Musoxon Dahbediy quddisa sirruhuning xalifalari Hazrat Shayx Sharif Xoja Eshon va Hazrat Shayx Xalifa Muhammad Amin quddisa sirruhularning xalifasi Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad quddisa sirruhudir. Quyida 1 – manbada mazkur silsila qo‘lyozmaning faqat bir qisminigina keltirmoqdamiz.

1 – manba

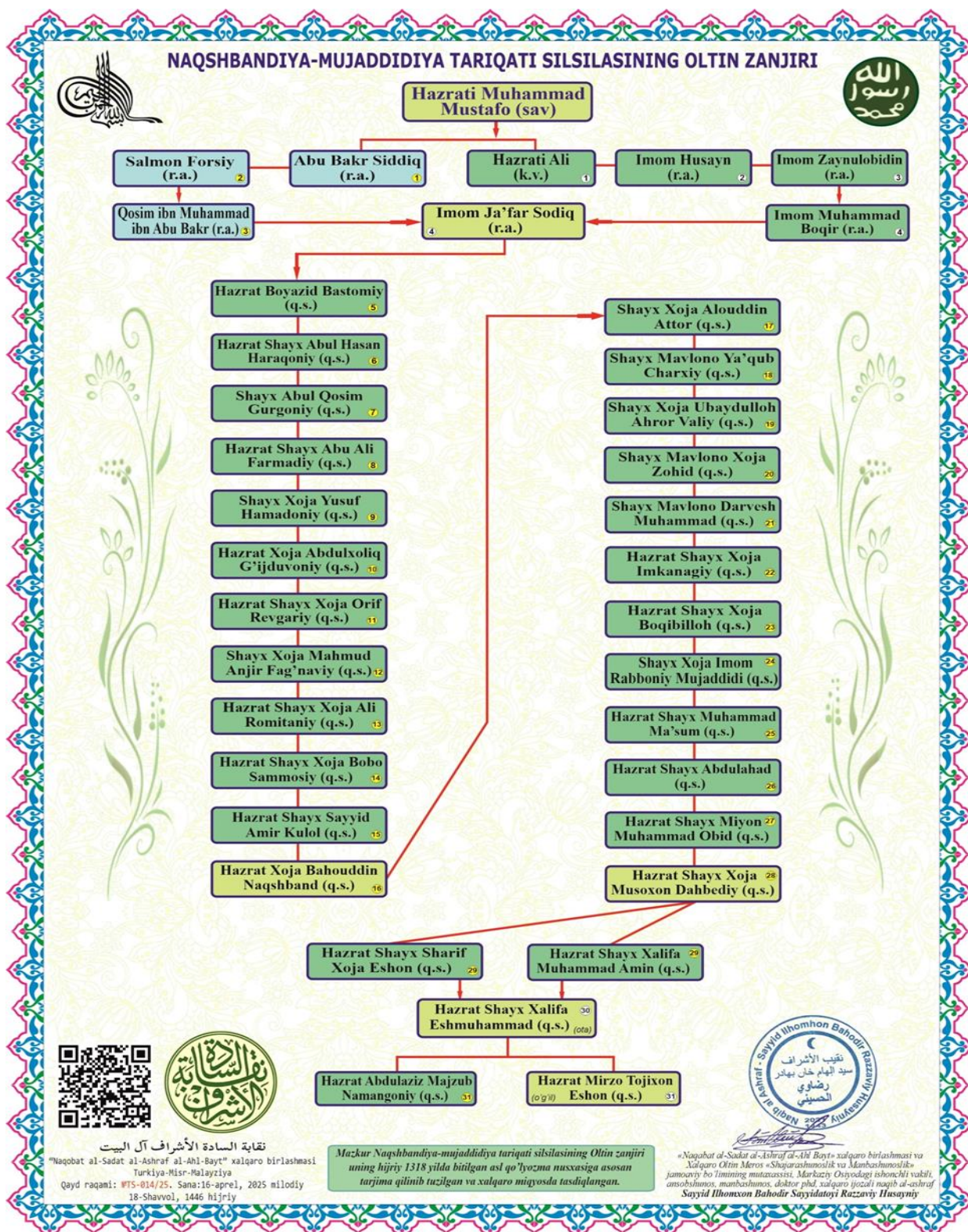
Ikromiddin Ostonaqulovning “Naqshbandiylik odamiylik silsilasi” monografiyasida “Xalifa Eshmuhammad xalifa Husaynning pirlaridan biri bo‘lib, Buxoroda Muhammad Amin qo‘llarida ta’lim olganlar. Xalifa Eshmuhammad haqidagi ma’lumotlar xalifa Husayn haqidagi manobqlari orqali yetib kelgan” – deb keltirilgan[7]. Shayx Xalifa Muhammad Amin (q.s)ning xalifasi Shayx Xalifa Eshmuhammad (q.s) bo‘lgan. Naqshbandiya – Mujaddidiya tariqati silsilasining oltin zanjiri vakili Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu Abdulaziz Majzub Namongoniyning kamolga yetganiga guvohlik bergan va

suluk tebratishiga ijozat bergan piri bo'lanligini Abdulaziz Majzub Namongoniy "Pir – u pironlar" g'azalida takidlab o'tgan. Abdulaziz Majzub Namongoniy "Tazkirat ul – avliyo Majzub Namongoniy" asarida: Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu haqida silsilada ikkala pirlari Hazrat Shayx Sharif Xo'ja eshon quddisa sirruhu va Hazrat Shayx Xalifa Muhammad Amin quddisa sirruhular orqali piri Hazrat Shayx Xoja Musoxon Dahbediyga ulangani kabi bu pirlari nomlari ham keltirilgan. Shayx Abdulaziz Majzub Namongoniyning silsilasiga oid bo'lgan qo'lyozma Irshod hujjati ul zotning avlodi Anvar Ahmaddan olingan bo'lib, mazkur hujjatning nusxasi va tarjimasini ansobshunos va manbashunos Sayyid Ilhomxon Bahodir Sayyidatoyi Razzaviy Husayniy Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning 6 – avlodi Sevaraxon Karimova Ilhomjon qiziga taqdim qilgan[8]. Mazkur qo'lyozmada, ya'ni Naqshbandiya – majzubiya tariqati Irshod hujjatida: Hazrat Musoxon Dahbediyga yetib keldi. (Alloh rahmat qilsin), ul zotdan Hazrat Xalifa Muhammad Siddiqqa va Muhammad Amin Xalifaga ham nisbat berdilar, Xalifa Muhammad Siddiqdan Hazrat Xalifa Muhammad Husayn Buxoriyga yetib keldi. Xalifa Abdulaziz Majzub Namongoniy, Xalifa Muhammad Aminning suhbatida bo'ldi. Xalifa Abdulaziz Majzub avvalo ikki xalifalardan, Mirzo Bobobek va Xalifa Eshmuhammad zotlarni xizmatiga bel bog'ladilar. Ulardan ijozalarini olibgina Xalifa Muhammad Husayn Buxoriy xizmatiga bordilar. Quyida mazkur qo'lyozma irshodnoma nusxasi va tarjimasini keltiramiz:

Naqshbandiya-mujaddidiya-majzubiya tariqati IRSHOD hujjati
Bismillahir Rohmanir Rohiyum

Alhamdullillah Robbil alamiyn, val 'aqibatulil muttaqin, Assalotu vassalamu 'ala Muhammadin va alihi va as'habihi ajma'in. Ammo ba'd. Hidoyat qiluvchiga hidoyat qilinuvchilardan. Bizlar Seni doimo maqtaymiz. Sen bizning Egamizsan. Hamma narsaning egasi Yaratganning yaqin do'sti va yaqin kishisi bo'lmish Habibiga maqtovlanimiz. Uning avlodlariga, yaxshi kishilar oldida Uning yordami, Uning rahmatiga sazovor bo'lishi uchun tilimiz maqtovdadir. Ushbu qo'ldan qo'lga o'tib kelguvchi xat, irshod, ulug' ulamolar yashagan paytni ko'rsatguvchi sanalari, ular yurgan yo'llari maqtovlar bilan to'ladir. O'sha ulug' shayxlarga bizlarning maqtovlanimiz bo'lsinki, ular joriy tariqatga ta'luqlidirlar. Bularning yo'li sharofatli tabaqadan bo'lmish Xojagon Oliy janobni xufiya maqtovg'a loyiq yo'lidir. Alloh ul zotni sirini muqaddas qilsin. Ul zot shunday noyob manbaadan nur olganlarini, uning siri, hikmati Hazrati payg'ambarlarning sayyidi, Payg'ambarimiz Muhammad sollallohu alayhi va sallamga va ul zot avlodlariga musulmonlarni eng afzal salovotlari bo'lsin. Ibodat qilguvchilarning, sahobalarning avvali, hammaga ma'lum hazrati Abu Bakr Siddiq roziyallohu anhudan kelgusi zotlarga nuri ilm o'ta boshlandi. Keyingilarga nuri rahmat ul Zotdan yetib keldi, ul zotdan so'ng Salmon Forsiy roziyallohu anhuga, ul zotdan Qosim ibn Abu Muhammad Siddiqqa, ul zotdan Imom Ja'far Sodik va imom Notiqilarga, ul zotlardan so'ng Abu Yazid Bastomiyya (Alloh sirini muqaddas qilsin), ul zotdan some'lik (tinglash)ni o'rgandilar, ul zotdan Abul Hasan Haraqoniyya yetib keldi, undan so'ng Abulqosim Gurgoniyya yetib keldi, ul zotdan Xoja Ali Farmadiyya, ul zot tariqatni olib, o'z atrofiga jamoalar to'plashga kirishdilar, xalifalik va muridlik yo'llarini ul zot Xoja Abu Yusuf Hamadoniyya, ul zotdan Xojayi Jahon Abdulxoliq G'ijduvoniyya yetib keldi, ul xazratdan Xoja Orif Revgariy ma'rufi Mohitabonga, undan so'ng Xoja Mahmud Anjir Fag'naviyya, ul zotdan Xoja Ali Romitaniy Azizonga pokligicha yetib keldi, ul zotdan Xoja Muhammad Boboyi Sammosiyya, so'ng Sayyid Amir Kulolga yetib keldi, ul zotdan Xoja Bahoulhaq vad-din Naqshband Buxoriyya (Alloh sirini muqaddas qilsin) yetib keldi, shayx Attor ul zotdan erkinlik va oliy maqomni meros qilib oldi, ul zotdan Mavlono Yoqub Chariyya, ul zotdan Xoja Ubaydulloh Ahror Valiy sirfani kashf qilguvchiga yetib keldi, undan so'ng Mavlono Muhammad Zohidga, ul zotdan Mavlono Muhammad Darveshga ham nisbat berdilar, ul zotdan Xoja Imkanagiyya, undan so'ng Xoja Muhammad Boqibilloh oldilar, ul zotdan Mujaddid Alfi Soniy Imom Rabboniyya ham nisbat berdilar (Alloh sirini muqaddas qilsin), ul zotdan Muhammad Ma'sumga yetib keldi. Xoja Abdulahad maxdum o'sha ulug' zotlarga ona tarafidan yaqinlashadi. Amakisi hamma uchun yagona tayanch, o'z avlodiga mehriboni, yori Muhammad Ma'sumdan ruxsat olganlar, ul zotdan ulug' ruh va nuri Hazrat Xoja Miyon Obidga yetib keldi, ul zotdan Hazrat Musoxon Dahbediyya yetib keldi. (Alloh rahmat qilsin), ul zotdan Hazrat Xalifa Muhammad Siddiqqa va Muhammad Amin Xalifaga ham nisbat berdilar, Xalifa Muhammad Siddiqdan Hazrati Xalifa Muhammad Husayn Buxoriyya yetib keldi. **Xalifa Abdulaziz Majzub Namangoniyy**, Xalifa Muhammad Aminning suhbatida bo'ldi. Xalifa Abdulaziz Majzub avvallo ikki xalifalardan, Mirzo Bobobek va **Xalifa Eshmuhammad** zotlarni xizmatiga bel bog'ladilar. Ulardan ijozalarini olibgina Xalifa Muhammad Husayn Buxoriy xizmatiga bordilar. Bu bog'lanish bilan ruxsatga nisbat berilib, ruxsatlarini topib, Shayx ul-islam Zokirxoja eshon va Hazrat Mavlaviy Namangoniyy zotlar Hazrat Ofoqxojamning xalifalarini ham ruxsatini topdilar. Xazrati xalifai eshonlarga murid bo'lgan Xalifa Abdulaziz ul zotning zavqini Alloh ziyoda qilsin, shavq va muhabbatlarini fuqarolarga ko'proq qilsin, Xudo inoyati ila Xalifa Xolmuhammad Chustiyning to'rt sulukiga ruxsat berdilar...

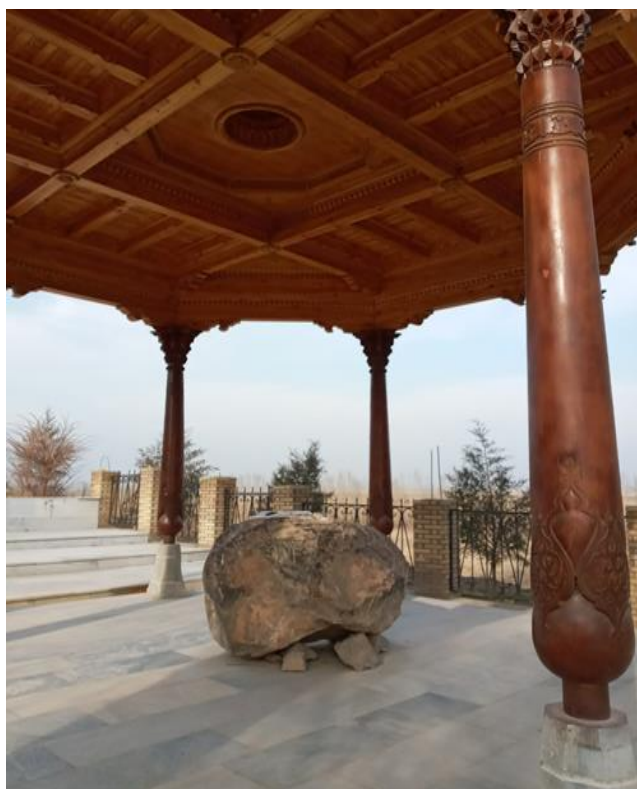
Naqshbandiya – mujaddidiya tariqati silsilasining oltin zanjiri vakili Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad (q.s)ning pirlari Hazrat Shayx Sharif Xoja Eshon (q.s) va Hazrat Shayx Xalifa Muhammad Amin (q.s)lar bo'lishgan, ularning piri esa Hazrat Shayx Xoja Musoxon Dahbediy (q.s) bo'lgan. Ba'zi manbalarda Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning yana bir piri Muhammad Islom shayx ham bo'lgan. Ya'ni Shayx

Eshmuhammad xalifa piri Muhammad Islom shayx Karruxiyga qorixonasi(xonaqoh)da shogirdlikka tushib, ta'lim olib, qisqa vaqtda xalifasi darajasiga erishadi. Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshonning pir(ustoz)i Muhammad Islom shayx o'z davrida naqshbandiya – mujaddidiya tariqatida So'fi Ollohyordan keyin silsilani davom ettirgan xalifasi G'oyib Nazarning shogirdi edi. M.O'.Amanov o'zining Zarafshon vohasida tasavvuf silsilalari XV – XIX asrlar nomli maqolasida Muhammad Islom shayx Karruxiydan kuyovi Ne'matulloh Mahviy olgan degan. M.O'.Amonov Eshmuhammad Xo'qandiy nomli maqolasida Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon piri Muhammad Islom shayxdan ta'lim olganligini, lekin piri Muhammad Islom shayx vafot etganidan so'ng o'rniga o'tirgan kuyovi Ne'matulloh Mahviydan ta'lim olgan degan va silsilaga Ne'matulloh Mahviy orqali bog'lanishini aytgan. M.O'.Amonovning So'fi Ollohyor va Islom Shayx tarixi nomli risolasida(2017) naqshbandiya – mujaddidiya tariqati silsila zanjirida Ne'matulloh Mahviy orqali Eshmuhammad xalifani Muhammad Islom shayxga bog'lagan va keltirgan qo'lyozma manbasida ismi Otash Muhammad Xo'qandiy deb yozilgan. Aslida Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu va Ne'matulloh Mahviy ikkalasi ham Muhammad Islom shayxning shogirdlari bo'lishgan, ya'ni Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon Muhammad Islom shayxdan ta'lim olib xalifasi darajasiga erishganligi sababidan naqshbandiya – mujaddidiya tariqati silsilasi zanjirida ham Muhammad Islom shayxga to'g'ridan to'g'ri bog'lanishi kerak edi[9]. Rivoyatga ko'ra: kunlarning birida pirlari izdixomda o'tirib "Qo'qon tuzi xo'p totli – da" deganlar. Shunda Eshmuhammad xalifa "Bu menga ishora" – deb darxol o'rinlaridan turib Qo'qon tomon yo'lga tushgan va tuz koni("Oq suqon" va "Qora suqon" Sirdaryo orti Asht tumani)dan 4 (1 chaksa – 5,33kg) chaksa tuzni yelkalab ketayotib yo'lda suvsagan, charchagan ozgina mudroq bosib qarasalar g'oyibdan tarvuz, 1 chapiya qatiq paydo bo'lgan, ularni istemol qilgan va yayov tuz orqalab Karruxga yetib borganda yelkasi archilib ketganini ko'rgan piri darhol yelkasini silab, duo qilganida Allohning izni ila jaroxati tuzalgan. Eshmuhammad xalifa 8 – 9 oyda bir necha yillar yurgan shogirdlardan ilgarilab ketib piring xalifasi darajasiga erishadi, irshodi(guvohnoma) oladi. Bunga tajjub bildirgan boshqa talabalarga qarata piri Muhammad Islom shayx Eshmuhammad xalifa haqida "Bu zot chirog'ini piligini o'zlari o'rab kelgan ekan, men esa yoqib qo'ydim xolos" – deb baho bergan ekan. Eshmuhammad xalifaga piri xati irshod (guvohnoma), 2 dona mo'ylari, avrali beqasam chopon, silsila shajarasini berib, Qo'qon, O'sh to Chim Mochingacha so'rashini aytib, duo qilibdi. Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon piri Muhammad Islom shayxning hayotlik chog'idayoq duosini olib o'zining vatani O'zbekistonga qaytib kelib Toshkent viloyati, Namangan, Farg'ona, Andijon kabi viloyatlarda madrasa ziyoratgohlar barpo etib Naqshbandiya – Mujaddidiya tariqatini olib kirgan asoschisi bo'lgan. Toshkent viloyati Ohangaron tumanidagi "Parpi ota"("Avliyo ota") ziyoratgohini aslida Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu barpo qilgan. Parpi esa Shayx Xalifa Eshmuhammad eshonning murid(shogird)i bo'lgan. Rivoyatga ko'ra: ziyoratgohdagi ulkan harsangda insonning 5 ta panja izi bo'lib, islom ummatiga 656 – 661– yillarda xalifalik qilgan Hazrat

Ali(r.a)ning panja izlari deyishadi. Ziyoratgoh tepaligidagi ming yillik qatron daraxtlari esa bu zotning qamchi dastasi bo'lib, shu joyni yo'qotmaslik uchun qamchi dastasini yerga suqib, Dulduliga minib ketibdi, u o'sib daraxt bo'libdi. Islom tarixidan ma'lumki Hazrat Ali(r.a) bu yerga kelmagan. Dastlabki faoliyatini bu tabarruk maskanda boshlagan Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning xizmatida murid(shogird)laridan Parpi, Patti, Darveshali, Nurmuhammad kabilar bo'lgan. Shayx Xalifa Eshmuhammad qatron daraxtlari pastligidagi yerga hassasini suqib, shu joyni muridlari bilan kavlashda toshga ro'para keladi, u toshni olib o'rnatib qo'yib, bu yerda Eshmuhammad xalifa o'ziga muridlari bilan hujra quradi va shifo istab, ixlos qilib keluvchi aholini qabul qilib davolagan. Ziyoratgohdagi magnit maydoni, qatron daraxtlari, "Muqaddas teshik tosh", "Mangu buloq" shifobaxsh bo'lib, bu yerlik aholi va hayvonlar orasida o'sha vaqtda tarqalgan turli yara – chaqa, qutirish kasalliklarini davolashda amal qilish 3 marta takrorlangan va Allohning izni ila bemorlar shifo topgan. Eshmuhammad xalifa "Mangu buloq" yonidagi hujrasida ma'lum vaqt yashab, u yerni muridlari orasidan Parpiga vaqtinchalik boshqaruvini topshirib, o'zi esa qolgan muridlari bilan Kouldi koni tomonda tepalik manzilda yer ostiga "Qorixona" g'or kavlab tog'lik aholiga ilm berish uchun chiqib ketadi. Toshkent viloyati Ohangaron tumanidagi "Parpi ota"("Avliyo ota") ziyoratgohini aslida naqshbandiya – mujaddidiya tariqati piri avliyo zot Eshmuhammad xalifa tashkil etganligi sabab "Avliyo ota" deyilsa, so'ng murid(shogird)i Parpi bu yerda pir(ustoz)i Eshmuhammad xalifaning faoliyatini davom ettirganligi uchun keyinchalik ziyoratgoh Parpinning nomi bilan xalq orasida "Parpi ota" deb atalib ketgan. Ziyoratgoh Buyuk ipak yo'lining o'tish tarmog'ida joylashgan bo'lib O'sh, Qo'qon xonligiga boruvchi Qamchiq va Kandir dovon yo'li o'tgan, ikkinchi tomondan Shosh, Samarqand, Oltin O'rda, Chimket, Turkistonga boradigan savdo karvon yo'llari o'tgan, atrofida qabriston, qishloqlar va keng maydon bo'lib, unda uloq choptirish, Navro'z kabi turli sayl bayramlari nishonlangan, ikki qavatli "Ko'k masjid" tashkil etilib, Xayt, juma namozlari o'qilgan. XX asr boshlarida karvonsaroylar faoliyat ko'rsatgan, ya'ni 1950–1960 – yillargacha saroylar mavjud bo'lgan. 1965 – yil Olmaliqda Kambinat AGMK qurilib, bu yerda ham oxak zavodi ishga tushirilgan. "Parpi ota"("Avliyo ota") ziyoratgohidagi tepalik Sherobod tepaligi deyiladi, unda katta buloqning tubida ummon bor, bu joyni SSSR hukumati tomonidan portlatilgan va traktorlari ham kavlash vaqtida qulab tushavergan. "Parpi ota"("Avliyo ota") ziyoratgohida 2003 – 2004 – yillarda A.S.Hasanov ilmiy tadqiqot ishlarini olib borib magnit maydoni borligini, bu yerda elektr magnit maydonining kuchlanishi yuqoriligi, inson yurganida bu yerdagi toshlarda qisman magnitning joylashgani hisobiga magnit maydoni to'liqini yuzaga kelishi, komps bilan tekshirilganda ziyoratgohning nuqtasi bor shu yerda ko'rsatmaydi, ya'ni G'arbni Sharq, Sharqni esa Janub ko'rsatadi, o'sha nuqtada o'ng qo'l chap qo'lga aylanib qolishi, bu yerda hamma narsa teskari bo'lib ko'rinishi, oddiy elektrodni qo'lda ushlab yurganda avval ular bir biriga tortishib, so'ng bir biridan qochishini takidlagan. "Parpi ota"("Avliyo ota") ziyoratgohi keyingi davrlarda o'sha atrofda yashovchi mahalliy aholi vakillari tomonidan boshqarilib kelingan, hatto "Parpi ota" ("Avliyo ota") ziyoratgohidagi 2 tup sog'lom qatron

daraxtlari 2011– yil mart oyida kesib ketilgan. Undan oqilona foydalanish, asrab – avaylash o‘rniga ayrim kimsalarning moddiy manfaati ortidagi baxs munozaralar “jabrlanuvchisi”ga aylanib qolgan va qatron daraxtlari o‘rinlarida kesilgan holatda yotibdi. Natijada tarixiy madaniy ekspertizaning 2011 – yil 26 – iyundagi N 7 – sonli hulosasi asosida “Parpi ota” (“Avliyo ota”) ziyoratgohi diqqatga sazovor joy sifatida ro‘yxatga olindi.

Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu barpo etgan ziyoratgoh keyinchalik murid(shogird)i Parpining nomi bilan atalib ketgan. Toshkent viloyati Ohangaron tumani “Parpi ota” ziyoratgohida men Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning 6 – avlodi Sevaraxon ota – onam bilan ziyorat 02.01.2020 qilayotib, bir vaqtlar qatron daraxtlari kesib tashlangan(2010)ligi kamlik qilgandek, endi ziyoratgohning xarobba yoqib yuburilgandan qolgan qora kul xolatini ko‘rib dilim og‘ridi.

Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning 3 – avlodi Ibrohimjon eshon (qabri Qo‘qon, Xo‘ja Turob qabristonida)1992 – yil 82 yoshida tarixchi Musulmonqul Asqarov va uning shogirdi Abdurashid Soliyevich Hasanovga bu avliyo zot

hayoti va faoliyati, tashkil etgan ziyoratgohlari haqida bergan ma'lumotlarining ovoqli magnit tasmasi Olmaliqda qizi 4 – avlod Saodatxon(buvim)ning uyida o'g'li Begmatjon (amakim) yozib olingan. Bu magnit tasmasini Qo'qondagi avlodlardan Sahobiddinmirza olib ketib, hozirda Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning hayoti va faoliyati davomida tashkil etgan ziyoratgohlarini o'rganib kelayotgan G'ulomjon Mirzaahmedov (1933 – yilda tavallud topgan, hozirda 94 yoshda) qo'lida saqlanmoqda. Ibrohimjon eshon (buvam)ning qoldirgan magnit tasmasida “Parpi ota”(“Avliyo ota”), “Qorixona” g'ori, “Chilmahram” g'ori, “Saroyxonaqohpirim” ”Sarmozor gumbaz maqbara“ bu tabarruk maskanlarni Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu qanday barpo etganligi, uning faoliyatini davom ettirgan avlodlari ravzalaridan tortib muridlarigacha ma'lumotlar berib o'tgan. ”Parpi ota”(“Avliyo ota”) ziyoratgohi tarixi haqida quyidagilarni: Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu bu tabarruk maskanda quduq qazishni buyurganligi, u yerdan chiqqan katta toshni inson sig'arli qilib teshib tik qilib o'rnatilganligi, buloq suvdan chiqqan toshlarni qatron daraxtlari atrofiga terdirilib, turli yara – chaqa, qutirish kasaliga uchragan be'mor insonlar teshik tosh, buloq suvi, qatron daraxtlari atrofida 3 – marta aylanishlari, bu yerda magnit maydonining shifobaxshliklari, Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning xizmatida bo'lgan murid (shogird)lari Patti, Parpi, Nurm Muhammad, Darveshali ekanligi, so'ng “Qorixona” g'orini qazib chiqib ketganliklari hamda murid(shogird)i Nurm Muhammad bilan qudalashganligi, Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu o'zi ta'lim olgan dargohga ya'ni Karruxga murid(shogird)i Nurm Muhammadni olib borib irshod(guvohnoma, muhr)ni olib berganligini (boshqa manbada muridi Darveshali ham hamrohlikda borganligini Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning avlodlaridan Najmiddin Isomiddinov ham takidlab o'tgan), Sherobod tepaligidagi ya'ni hozirgi “Parpi ota (“Avliyo ota”) ziyoratgohida esa Patti va Parpi ko'z – quloq bo'lib qolganliklari, keyinchalik Patti vafot etib, Parpi esa piri Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning faoliyatini davom ettirganligini takidlagan, shuningdek, magnit tasmasida Ibrohimjon eshon Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning (hozirgi Toshkent viloyati Ohangaron tumani Sherobod tepaligi “Parpi ota”) ushbu tabarruk maskanni murid(shogird)i Parpiga vaqtinchalik boshqaruviga qoldirib, o'zi esa qolgan muridlari bilan (hozirgi Toshkent viloyati Ohangaron tumani “Qorixona” g'ori tepalik manzildagi g'orini qanday barpo etganligi haqida, ya'ni g'ordan topib olingan shoir she'ridan parcha o'qigan:

Naziri shoiro bordir Azizi ,
Xudoning do'sti Sohib tanizi .
Qazib g'orni Xudo oshiqlarig'a ,
Xudoning rahmati yoronlarig'a .
Bu g'or qoshidag'i ikki daraxtni ,
Muaziz aylangiz har bir yaprog'ini .

So'ng ikki arobiy aziz kelib, xo'rozga dam solganliklari xo'roz esa bu yerda g'or borligiga ishora berib qichqirgani, u yerni xaydash vaqtida xo'kiz oyog' g'orga tushib, qarasalar tilla borligi ma'lum bo'ladi. Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu muridlariga buyurib: "Bu joyni yopinglar, bizga ermas, u(tilla)ning egalari bordir, bir kun kelur" – deb boshqa g'orlar 19 xonali qaziganlar g'or nomi "Qorixona" deb nomlangan. Bu g'orda naqshbandiya – mujaddidiya silsilasining oltin zanjiri vakili Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu murid(shogird)lariga va tog'lik aholiga islom, imon, exsonni shariat ilmlarini berib borgan, shu bilan birga Bahouddin Naqshbandning "Dilba yor – u, Dast ba kor" shioriga amal qilib, "Qorixona" g'ori yonidagi bog'zor uchun muridlariga suv hovuzi, tarnov qurishni buyuradi. Biroq, muridlari "yo'q suvga tarnov qo'yamizmi?" – deb, yotoqqa dam olishga kirib ketganlarida Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu "Qorixona" g'oridan ancha pastlikdagi bir buloqdan xassasi bilan chizib suvni yetaklab yuqoriga olib chiqadi. Muridlari esa dam olib chiqsalar suv tarnovdan o'tib, hovuz suvga to'lanligini ko'rishib karomat sohibi naqshbandiya – mujaddidiya silsilasining oltin zanjiri vakili Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuga ixloslari oshadi. Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu "Qorixona" g'orida bir qancha davr yashab, so'ng navbatdagi manzil Farg'ona tomon muridlari hamrohligida yo'l olganliklari, u yerda (hozirgi Farg'ona viloyati Beshariq tumani "Navkat MFYda") "Chilmahram" g'orini tashkil etganliklari, chiltonlar yor berib, Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning muridlari safi yanada kengayganligi, Qo'qon hukmdori Xudoyorxonning sinovidan o'tganliklari Xudoyorxon bu avliyo zot sharafiga o'zi tug'ilgan qishloq Chorvoqturong'ida masjid qurdirganligi, so'ng Kappasaroyga, undan esa O'sh tomonga o'tish uchun Yakkatutga borib undan esa oxirgi manzili Shahrixonning Saroy qishlog'iga nasib etib ko'plab karomatlar ko'rsatib xalqqa islom, imon, exsondan ilm berib vafot etganliklari qabr(ravza)i shu joy (hozirgi Andijon viloyati Shahrixon tumani Saroy qishlog'idagi "Saroyxonaqohpirim", "Sarmozor gumbaz maqbara")da ziyoratgohga aylanganligi, Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning katta o'g'li Mirzo Tojixon eshon (q.s) "Chilmahram" g'orini obod qilib, faoliyatni davom ettirib 114 yoshida vafot etganida "Chilmahram" g'origa dafn etilgan, Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning nevaralari (Mirzo Tojixon eshonning o'g'illari) Shamsiddinmirzo eshon va Mirzaabdulloh eshon "Parpi ota"("Avliyo ota"), "Qorixona" g'ori ziyoratgohlarini obod qilib o'tishganliklari qabr(ravza)lari ham shu joydaligi, ya'ni Shamsiddinmirza eshon va Mirzaabdulloh eshonning qabr(ravza)lari "Qorixona"(g'ori)dalgini takidlagan. Toshkent viloyati Olmaliq shahar muzeyi rahbari va xodimlari 1992 – yilda Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning 3 – avlodi Ibrohimjon eshondan qizi 4 – avlod Saodatxon xonadonida vizual manba materiallarni to'plab Olmaliq O'lkashunoslik muziyiga qo'yishadi.

Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning 3 – avlodi Ibrohimjon eshondan (qizi 4 – avlod Saodatxonning uyida) Olmaliq o'lkashonoslik muzeyi raxbar, xodimlari sulola va ziyoratgohlar haqida ma'lumotlar olishmoqda.

Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning 3 – avlodlari Ibrohimjon eshon va singlisi Mukarramlar “Qorixona” ziyoratgohi tashqarisida. “Qorixona” g'orida Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning avlodlarining faoliyati haqida

Abdualil Toshpo'latov (Chorvoq Turong'i 2014-yil)ning 1937 – 1940 – yillardagi xotiralaridan: Unga ko'ra Shayx Xalifa Eshmuhammad eshonning katta o'g'li Mirzo Tojixon eshonning farzandlari Mirzaabdulloh, Mirzashamsiddin, Lutfinso, Subinso, Melibular bo'lgan. Bulardan Mirzaabdulloh eshonning farzandlari Mirzaxabib, Ibrohimjon, Minavvar, Nizomiddin, Bilqinso, G'ulomiddin, Hikmatoy, Sahobiddin, Mukarramlar edi. Mirzashamsiddin eshonning farzandlari esa Mirzasalohiddin, Muhtaramxon, Soraxonlar bo'lishgan. Subinsoning farzandlari Mirzausmon, Xojaxon, Gavharoylar bo'lgan. Mirzashamsiddin eshonning qizi Muhtaramxon mulla Toshpo'lat bilan yashab qizlari va Abdualil (vizual manba muallifi) o'g'li bo'lgan. Mirzashamsiddin eshonning o'g'li Salohiddin eshon ayoli O'rozbibi va qizi Ominaxonlar bilan “Qorixona” g'orida yashab obod qilib davom ettirgan. Salohiddin eshon o'z davrining ilmi kishilaridan bo'lib, “Qorixona” g'orida aholiga islomiy ilmlarni bergan. Salohiddin eshon 1937 – yilda 6 yoshli Abdualilni ham Chorvoq Turong'idan “Qorixona” g'origa olib borgan va sharqiy qismiga joylashganlar, g'or atrofida dexqonchilik hamda chorvachilik ishlarini ham bajarishgan. Aynan shu davrlarda Shayx Xalifa Eshmuhammad eshonning nevarasi Mirzaabdulloh eshon Mirzo Tojixon eshonning o'g'li bo'lib, otasidan naqshbandiya – mujaddidiya tariqati yo'lini olib, eshonlik qilib “Qorixona” g'orida ham faoliyatini davom ettirgan. SSSR hukumati davrida Kolxo'zlashtirish sababli Mirzaabdulloh eshonning butun mol – mulki musodara qilinganligi, yashab turgan maskanidan ayrilib, Chorvoq Turongidan ham surgun qilingan va Olmaliqqa (hozirgi Toshkent viloyati Ohangaron tumanida joylashgan) “Qorixona” g'origa kelib ayoli Qimizbibi va qizi Mukarramlar bilan yashab, ziyoratchilarni qabul qilib kelishgan. “Qorixona” g'oridagi masjid juma va Hayit bayrami kunlari namozxonlar bilan to'lib toshgan, bu g'orning 19 ta hujrasi borligini ham takidlagan. Shuningdek, “Qorixona” g'orining masjidida tolibi ilmlar yig'ilishib qiroatxonlik bo'lgan, bu qiroatxonlikni Salohiddin eshon boshqarib kelgan. Lekin rus hukumati boshqaruvi davrida pok islom diniga ham qanday shafqatsiz munosabatda bo'lganligi o'zbek xalqiga ma'lum bo'lib kelgan. 1940 – yil rus hukumati organi NKVD hodimlari “Qorixona” g'orida tintuv o'tkazib, Salohiddin eshonni va 5 qop kitobni 2 ta eshakka yuklab Olmaliqqa olib ketishganligi, ortidan izlab boruvchilarga esa ko'rsatilmagan ya'ni Salohiddin eshonni NKVD yo'q qilgan, kitoblar taqdiri esa noma'lum. Bu voqeadan so'ng Abdualil kabi avlodlar 3 kun yomg'irda yo'l yurib Kandr dovoni orqali Chorvoq Turong'iga qaytib ketishganligini takidlagan [10]. A.S.Hasanov takidlashiga ko'ra: manbalarda bu madaniy yodgorlik XVI asrga tegishlilik, ayrimlarida esa mil.avv I – II asrlarga ta'luqliligi aytilgan. “Qorixona” g'orini 16 metr tepalik tagida qazish ishlari bilan qurilgan, tepalikdan yer ostiga 4 ta kirish yo'lagi orqali o'tiladi, yo'lak 10 metr, 2 tomonda 3 tadan 6 ta hujra bor, 3 qavatdan iborat, 18 xona mavjud, balandligi 22 metr keladigan qiya qo'rg'onning ichkarisida umumiy maydoni 60 ga 48 metrli zal va yo'laklar labirinti joylashgan, 2 yarusli labirint o'zaro tor darchalar bilan bog'langan, ularga tuproqli pillapoyalar orqali chiqib tushiladi. Bu yerda birorta mix, yog'och, g'isht, tosh, poydevor ishlatilmagan, lekin keyinchalik ichki tomon ayrim qismlarida alabaster bilan shuvoq qilingan joylari bor, ayrim

hujralarining sham turadigan takch (tahmon)lari sham yoritish uchun mo'ljallangan, tepa tomoni ham yorug' tushib turadigan joy bo'lgani bu havoni aylanib turishiga ham hizmat qilgan, qishda iliq, yozda esa salqin bo'lgan, kichik hujralarda tolibi ilmlar ya'ni murid(shogird) talabalar ham dars qilishlari, ham tepaga chiqib yotishlariga moslab qurilgan. "Qorixona" g'ori haqida rus arxeolog akademik olimlaridan M.E.Masson, B.Rastovsev, K.Kraxmal, O.Rastovsev o'zlarining ajabtovur gipoteza(faraz, tahmin)larini bildirishgan, ammo birontasi bu g'or nima maqsadda qurilganligini aniqlayolishmagan. Dastlab 1934 – yilda "Qorixona" g'orida tadqiqot olib borgan M.E. Masson "Qorixona g'orining yer osti hujralari Islomda taqiqlangan sekta va mazhablarning a'zolari uchun yashirin boshpana bo'lib hizmat qilgan" – deb takidlagan[11]. Yuqoridagi arxeologlar ham M.E.Massondan qolishmagan "Qorixona" g'orini tariflashda. Bu rus arxeolog akademik olimlari SSSR hukumati siyosatiga bo'ysungan holda tadqiqot olib borib, Islom dinini, hususan, tasavvuf ilmlarini bilmaganliklari uchun tadqiqotda ulkan xatolikka yo'l qo'yib, o'zlari bilmagan holatda "Qorixona" g'orini barpo etgan avliyo zot naqshbandiya – mujaddidiya tariqati silsilasining oltin zanjiri vakili Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu (va nevaralari Mirzashamsiddin eshon, Mirzaabdulla eshon, Salohiddin eshon, Hamdamxon eshonlar)ga tuxmat toshlarini otishgan, o'zbekistonlik tadqiqotchilardan esa Isabekov Behzod Imomali o'g'li ham 2022 – yilda "Yuqori va O'rta Ohangaron vodiysining qadimgi va o'rta asrlar davri madaniyati" nomli dissertatsiyasida rus olimlarining xato tadqiqotlariga ergashib ulkan xatoga yo'l qo'ygan[12]. Ziyoratgohlarni tadqiq etishda islom ilmi tasavvufni bilish talab etiladi.

Naqshbandiya – Mujaddidiya tariqati silsilasining oltin zanjiri vakili Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu tomonidan barpo etilgan "Qorixona" g'ori madrasa ziyoratgohi Toshkent viloyati Ohangaron tumanida joylashgan.

Naqshbandiya – mujaddidiya tariqati silsilasining oltin zanjiri vakili Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon(q.s)ning katta o‘g‘li (1 – avlod) Mirzo Tojixon eshonning o‘g‘illari (2 – avlod: nevaralar) Mirzashamsiddin va Mirzaabdulloh eshonlar Toshkent viloyati Ohangaron tumanidagi “Parpi ota” va “Qorixona” g‘orida faoliyatni davom ettirganliklari uchun qabrlari ham shu ziyoratgohlardadir. Ayrim manbalarda Mirzaabdulloh eshonning qabri “Parpi ota” (“Avliyo ota”) ziyoratgohi yonida deyilsa, ayrimlarida esa “Qorixona” g‘orida deyilgan. Mirzashamsiddin eshon qabri “Qorixona” g‘orida deyilgan va bu joyda yana qarindoshlar qabrlari bor. “Qorixona”(g‘ori)da Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning 6 – avlodi Sevaraxon ota – onasi bilan ziyoratda(02.01.2020).

Naqshbandiya – mujaddidiya tariqati silsilasining oltin zanjiri vakili Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu barpo etgan Qorixona g‘or(madrasa ziyoratgoh)i Toshkent viloyati Ohangaron tumanida joylashgan. Keyinchalik “Qorixona” g‘orida qazishma ishlarini olib borgan ixlosmand A.Abdurasulov kitoblar saqlangan katta xumni topadi (kitoblarni o‘zida olib qolib) va Olmaliq O‘lkashunoslik muzeyiga xumni (loydan yasalgan katta xum, 3484 raqami bilan ro‘yxatga olingan 24.06.2016 topshiradi. A.S.Hasanov (texnika fanlari doktori professor) ham “Qorixona” g‘oridan katta xum topgan va Olmaliq shahar O‘lkashunolik muzeyiga topshirgan, hozirda bu muzeyda “Qorixona” g‘oridan topilgan 2 ta xum saqlanmoqda.

Namangan viloyati Pop tumani G‘urumsaroy qishlog‘ida joylashgan “Odixon eshon” ziyoratgohini aslida Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon(q.s) barpo etgan, so‘ng murid(shogird)i Odixon eshon ziyoratgohda obodlikni davom ettirib vafot etgani uchun ziyoratgoh uning nomi bilan atalib ketgan. Shayx Xalifa Eshmuhammad eshonning muridi

Odixon eshon Urgutdan kelgan bo'lib, Qo'qondagi Burgut xalifaning amakisi bo'lgan. Odixon eshon pir(ustoz)i Shayx Xalifa Eshmuhammad eshonning barpo etgan g'orida faoliyatini davom ettirish davrida o'zidan o't chiqib ketgan avliyolardan bo'lib, shu g'orga dafn etilgan [13].

Farg'ona viloyati Beshariq tumani Navkat MFYda joylashgan ziyoratgoh "Chilmahram" g'orini Naqshbandiya – mujaddidiya silsilasining oltin zanjiri vakili Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu barpo etgan. "Chilmahram" g'ori ham tolibi ilmlarga ilm berishga hizmat qilgan. "Chilmahram" g'orining chiqish tepaligi tahminan 112 metr, uzunligi 100 metr, eni 3 metr, kengligi 2 metr bo'lib, 3 ta hujradan iborat. Naqshbandiya – mujaddidiya silsilasining oltin zanjiri vakili Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu muridlari bilan "Chilmahram" g'ori (hozirgi Farg'ona viloyati Beshariq tumani Navkat MFY)da faoliyatlari dovrug'i atrofga tarqab ixlosmand ziyoratchilar soni ortib boradi. Rivoyatlarga ko'ra: naqshbandiya – mujaddidiya tariqati silsilasining oltin zanjiri vakili Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuni sinash uchun "Chilmahram" g'origa Qo'qon xonligidan 40 ta mahram(ulamo) yuborilgani avliyoga ayon bo'ladi va muridlariga 40 ta qoziq qoqishni buyuradi. Ulamolar g'orga yetib kelishganida otlari uchun qoqilgan qoziqlarni ko'rib, Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuni avliyo ekanligini sezishib tayyorlab kelgan savollarini berishga tortinishadi. Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu 40 ulamoni mehmon qilib, o'tirish izdixomida ularning har birining tayyorlab kelgan savollarini aytib javobini ham bergan ekan. Ular bu voqeani Qo'qon xonligiga yetkazishganida ulamolar boshlig'i – "Men 40 ta mahram(ulamo) bor desam, u yerda yana biri bor ekan" – deb baho beribdi, shu sabab ziyoratgoh nomi "Chilmahram" (chil – qirq, mahram – ulamolar) deb ataladi. Aslida 40 ta ulamo "Ilmul yaqiyn" ilm sohiblari bo'lsalar, Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu esa "Aynul yaqiyn" ilm sohibi bo'lgan. Bunda "Ilmul yaqiyn" ilmidan ko'ra "Aynul yaqiyn" ilmi darajasi baland turadi, ya'ni 40 ta "Ilmul yaqiyn" ilmi birlashsa ham 1 ta "Aynul yaqiyn" ilmliga teng bo'la olmaydi. Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning dovrig'ini eshitgan Qo'qon hukmdori Xudoyorxon avliyoni sinovdan o'tkazibdi, ya'ni osh ustiga quyon go'shti deb mushuk go'shtini qo'ydiribdi. Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuga esa bu ish ayon bo'lib qo'llari bilan ishora qilib "pisht jonivor" deganda osh ustidagi go'sht mushuk bo'lib turib ketgan ekan. Bu zotning avliyoligini ko'rgan Xudoyorxon "Piringiz kim?" – deb 3 marotaba so'raganida, avliyo "Yuqoriga qarang!" – debdi. Xon yuqoriga qarasa pirlari ko'ringan ekan. Shundan so'ng naqshbandiya – mujaddidiya tariqati silsilasi oltin zanjiri vakili Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuni sohibqiron Amir Temurning 23 avlodi Qo'qon hukmdori Xudoyorxon o'ziga pir tutadi va bu avliyo zotga hurmat ko'rsatib, tug'ilgan joyi Chorvoq Turong'iga masjid qurdirib beradi. Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning katta o'g'li Shayx Mirzo Tojixon eshon quddisa sirruhu (tah.1820 – 1930 – yillarda yashagan)110 yil umr ko'rib, doim Haq va xalq hizmatida bo'ldi va "Chilmahram" g'ori ziyoratgohini obod qilib, naqshbandiya –

mujaddidiya tariqatida otasi Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa siruhuning faoliyatini davom ettirgan. Hazrat Shayx Mirzo Tojixon eshon (q.s)ning vasiyatiga ko'ra otasi Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon(q.s) barpo etgan "Chilmahram" g'ori ziyoratgohiga dafn etilgan. Bu marosimida Shayx Mirzo Tojixon eshon (q.s)ning mayitini ko'taruvchi insonlar qo'lidan huddi yuqorida muallaq ketayotganini ko'rganlardan biri (yo'ldagi qovunzorda turgan dehqon so'zi), dafn etishga borgan insonlar safi bir necha kilometrga cho'zilgan. "Chilmahram" g'orida Shayx Mirzo Tojixon eshon (q.s)ning mayiti qabrga qo'yilayotganda, o'zlari "Bismillahir rohmanir rohim!" – deb boshini qibla tomonga burib olgan (qabrga qo'yuvchi so'fi takidi). Naqshbandiya – Mujaddidiya tariqati silsilasining oltin zanjiri vakili Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu tomonidan barpo etilgan "Chilmahram" g'ori (Farg'ona viloyati Beshariq tumani Navkat MFYda joylashgan) da 6 – avlodi Sevaraxon ota – onasi bilan ziyoratda.(30.05.2024).

“Chilmahram” g‘origa kiraverish ayvonli, chap tomon kichik hujra darcha(deraza)li bo‘lib Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning katta o‘g‘li Mirzo Tojixon eshon quddisa sirruhuning qabr(ravza)i bor.

Naqshbandiya – mujaddidiya tariqati silsilasining oltin zanjiri vakili Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu barpo etgan “Chilmahram” g‘ori (Farg‘ona viloyati Beshariq tumani Navkat MFYda joylashgan) da 6 – avlodi Sevaraxon, otasi (5 – avlod) Ilxomjon va onasi Maloxatxon ziyoratda.(30.05.2024).

Ruslar hukumati davrida Xudoyorxon Orenburgga surgun qilinib, so'ng Makkada hajni ado qilganda hamrohlari Shayx Xalifa Eshmuhammad eshonning qarindoshlari Abdusamad, Abdug'ani va Abubakrlar bo'lishganligi, ular hajdan qaytib Afg'onistonning Karruxiga kelib, bu yerda Xudoyorxon piri Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon ta'lim olgan dargohda umrining so'ngi qismlarini tariqat ta'limini olib o'tkazganligi, Xudoyorxon vafot etganida Shayx Eshmuhammad xalifaning qudasi tomon avlod qarindoshlari Abubakr, Abdug'ani, Abdusamadlar dafn etishganligi, Xudoyorxonning tilla muhrini Abubakr (Sahobiddinning onasining otasi) olib, qizi(Sahobiddinning onasi)ga keltirganida zargarga bergani, zargar esa xon xazinachisi Yahyoxonga topshirganligini takidlagan. Qo'qon hukmdori Xudoyorxonning qabri Afg'oniston viloyati Hirot shahri Karrux tumanida joylashgan. Boshqa manbada Qo'qon humdori Xudoyorxon Shayx Xalifa Eshmuhammad eshonni o'ziga pir tutganligi sabab Karruxda Muhammad Islomm shayxning muridlaridan biri Dorulomonning xonaqohida Ollohberdi xizmatida bo'lib ta'lim olib 1881 – yilda vafot etganligi keltirilgan.

Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu “Chilmahram” g'ori ziyoratgohida xalq xizmatida bo'lib, so'ng Andijonda Shahrixonning Saroy qishlog'ida yashab, aholiga ilm berib, yetuk insonlar yetishtirib chiqargan. Andijondagi Mamataliboy madrasasida mudarris shayx Islom 40 ta talabaga dars berayotganida Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu kelib qoladi va salom alikdan so'ng mudarris tashqariga chiqib qaytib kirs, bu avliyo zot talabalarga tavhiddan dars berganini ko'rib “Men shoxlarini o'qitayotgan ekanman, siz ildiz(boshqa manbada barg)larini o'qitdingiz “ – deb, Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning duolarini olishib, barchasi olim bo'lib kamol topibdi. Shahrixonsoyning oldingi toshqinlari bu avliyo zot duolari bilan to'xtagan, qishloqda suv toshqinlarini qaytarish uchun etaklariga tuproq solib soyning qishloq tomoniga sepibdi va toshqin qishloq tomon past bo'lishiga qaramay bu yoqqa toshmabdi. Bizning hanafiy mazhabimizda avliyolar karomati haq deb e'tiqod qilinadi. Bu avliyo zotning ishqi O'shga bo'lgan “Qazoyim yetsa O'shga qo'yinglar“ – der ekan. Saroy qishlog'i oqsoqoli Niyozmatamin O'sh yo'llari notinchligini aytganida Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu “Saroyliklarning baxti bor ekan” – degan. Taxminan 1866 – yilda Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu vafot etganida muborak jasadi dahmaga olinib, so'ng qabrini o'z ichiga olgan gumbaz maqbara Saroy ahli va u zotning ixlosmandlarining ziyoratgohga aylandi. Maqbara 1866 – yilda Niyozmatamin tomonidan xom g'ishtdan qurilgan, uning o'g'li Umaraliamin tomonidan 1893 – yilda maqbara pishiq g'ishtdan qayta qurilgan. 1995 – yilda Abdulhay Mamatisayev tomonidan maqbara pishgan g'ishtdan qayta qurildi va maqbara tashqarisida avlodlarining qabrlari orasidan 3 – avlodi Nasriddin eshonning qabri maqbara ichiga olinib, Shayx Xalifa Eshmuhammad eshonning ravzasi yoniga qo'yilgan. Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon(q.s) yashagan xonadonda esa avlodlari bu avliyo zot taxorat qilgan va vafotida jasadi yuvilgan joyni yodgorlik sifatida qabrga o'xshatib ko'tarib qo'ygan. Sarmozor gumbaz maqbara yonidagi Saroyxonaqoh jome masjidi tarixi ham bu avliyo zot nomi bilan bog'liq.

Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu dastlab bu yerda kichikroq xonaqoh, hujralar qurdirgan va shundan buyon namozlar o'qib kelingan. Orada ma'lum vaqt bu masjid faoliyati to'xtab qolgan, biroq hozirgi kunda bu masjid ham xalq hashari yo'li bilan obod bo'lib faoliyatini davom ettirmoqda. 2015 – yilda “Saroy xonaqoh jom’e masjidi” bosh imomi Jabborali Umarov boshchiligidagi maqbaraning ichki qismi usta Abdumannon Tojiboyev tomonidan ta'mirlangan bo'lsa, 2016 – yilda maqbaraning tashqi tomoni Xorazimlik usta Qur'onboy Kamolov tomonidan ta'mirlandi.

Alloh taolo Qur'oni Karimda shunday deydi: “Albatta, Allohning masjidlarini faqat Allohga va oxirat kuniga imon keltirganlar, namozni to'kis ado etganlar, zakotni berganlar va Allohdan boshqadan qo'rqmaganlarga obod qilarlar. Ajab emaski, ana o'shalar hidoyat topguvchilardan bo'lsalar [14]”.

Naqshbandiya – Mujaddidiya tariqati silsilasi oltin zanjiri vakili Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning ravza(qabr)i “Saroyxonaqohpirim” Sarmozor gumbaz maqbara (Andijon viloyati Shahrixon tumani Saroy qishlog'ida joylashgan) ziyoratgohidir.

Shayx Xalifa Eshmuhammad eshonning avlodlari maqbarada Gʻ. Mirzaahmedov bilan suhbatda (30.05.2024). Maqbara tashqarisida avlodlarining qabrlari bor, ular orasidan 3 – avlodi Nasriddin eshonning qabri 1995 – yilda maqbara ichiga olinib, Shayx Xalifa Eshmuhammad eshonning ravzasi yoniga qoʻyilgan.

Hazrat Shax Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning 3 – avlodi Ibrohimjon eshon bo'lib, avliyo zotlardan Sayyid Buzurukxon eshon qizini nikohiga olgan, avlodlari davom etmoqda. Sayyid Qosimxon o'g'li Sayyid Buzurukxon (1876 – 1953) va Sayyid Buzurukxon o'g'li Sayyid Karimxon(1903–1977)larning qabr(ravza)lari Toshkent viloyati Angiren shahar Ko'chbuloqdagi ziyoratgohdadir. Naqshbandiya – mujaddidiya silsilasining oltin zanjiri vakili Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning katta o'g'li 1 – avlod Mirzo Tojixon eshon, 2 – avlod Mirzaabdulla eshon, 3 – avlod Ibrohimjon eshon, 4 – avlod Saodatxon, 5 – avlod Ilxomjon, 6 – avlod Sevaraxon(otasining onasining otasi tomonidan Shayx Xalifa Eshmuhammad eshonning avlodi, otasining onasining onasi tomonidan Sayyid Buzurukxonning avlodi, otasining otasi tomondan esa Turkiston qo'rboshilaridan Po'lat qo'rboshining avlodlaridan). Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v)ning avlodlaridan bo'lgan Sayyid Buzurukxon avliyo zotlardan bo'lib, hayotlik chog'larida bir qator karomatlar sohibi bo'lgan, umrining so'ngi qismlarida o'ziga qabr kavlagan va ayoliga vafot etganida shu joyga dafn etishlarini vasiyat qilgan. Sovet hukumati davrida Angiren shahar Ko'chbuloqda 1967 – yillarda lager qurilishi vaqtida ruslar Sayyid Buzurukxonning qabrini ochishganida muborak jasadidan 14 yil o'tgan bo'lsa ham chirimagan holatda, ya'ni vafot etgan vaqtda qanday qo'yilgan bo'lsa shunday holatda bo'lgan, faqat soqol, tirnoqlari biroz o'sgan holatda bo'lganligini ko'rgan ruslar bu vaziyatni mahalla ahliga yetgazishgan va qabr qayta gubazli qilinib yopilgan. Bu voqeadan so'ng rus islom dinini qabul qilgan va vaqtlar o'tib Sayyid Buzurukxonning avlodlari oldiga borib xonadon eshigi oldida bilmasdan qabrni ochib qo'yganligi uchun hijolat bo'lib vafot etgan ekan.

Muhammad(s.a.v)ning avlodli
Sayyid Buzurukxon ziyoratgohi
Toshkent viloyati Angiren tumani
Ko'chbuloq qishlog'ida
joylashgan. Hazrat Shayx Xalifa
Eshmuhammad eshon quddisa
sirruhuning 5 – avlodi Ilxomjon
va qizi 6 – avlod Sevaraxonlar
Muhammad(s.a.v)ning avlodi
Sayyid Buzurukxonning ham
avlodlari. Sayyid Buzurukxon
qabri oldida avlodlari ziyoratda
(31.05.2024).

Bu ilaj "zoning" nazariy shajalari AITAM SAHOBA nomi bilan tanilgan arviyo zotiga berib tashishli haqida sulduzari rivoyatlar to'pland. Rivoyatdagi ko'ra Aitam sahobasi Amir al-mo'minin Imom Ali ibn Abu Tolib (k.v.)ning do'staridan biri bo'lgan ekan. Aitam sahobasi haqidagi rivoyatlar jufiy 1325 yili Samarqandning "Denari" boshqaruvida nashr etilgan "Aitam Sahoba" nomli asar va nusxali birlashtirilgan bayon etilgan. Aitam sahobining maqbarasi Toshkent viloyatining Nureyshon shahrida joylashgan.

Bu ulgʻ, sheyxs Nayshbandiyo-mujaddidiyo tariqati shikastining Oltin zamirida oʻrnatilgan xalqadon qon oqgan boʻlib, Sheyxs Sharif Xoʻja Esom hamda Sheyxs Muhyiddin tatin Xalididdin toʻsiqiyatga toʻlib ulin olgan, sheyxo-shogirdlari, Bu hujulda hijriy 1318 yilda bitilgan va tasdiqlangan tariqat shikasti qoʻyuvchi mambulda shikar etilgan, Sheyxs Xalifa Eshmutimud Eshomdan keyin tariqat shikastini ul-zotining oʻgʻillari va yollilari hamda mashhur shogirdlari Sheyxs Abdolaziz Majid Namarugunoy, Perol Ota, Oltixon va boshqa shogirdlari davom ettirganlar.

**HAZRAT SHAYX XALIFA
ESHMUHAMMAD ESHON (q.s)
(1780 - 1866)**

Bu ulug' zotning ravzasi Andijon viloyati Shahrikon tumani Saroy qishlog'ida "Saroyxonqohirim" "Sarmozor gumbaz maqbarasi" zarafatgohida joylashgan.

[illegible][illegible]

Qosim ibn Hasson Zayd ibn Sobitdan rivoyat qiladi: “Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: “Men sizga ikki narsani qoldirayapman. Ularni mahkam tutsangiz, adashmaysiz. U Alloh azza va jallaning Kitobi va ahli baytim (Payg‘ambarimiz Muhammad sollallohu alayhi vasallamning oilasi va u oilaga qarindosh bo‘lganlar nazarda tutilmoqda)dir. Albatta, u ikkisi havzi Kavsarimga kelgunicha ajralmaydi”, dedilar” [15].

Naqshbandiya – mujaddidiya tariqati silsilasining oltin zanjiri vakili Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu tomonidan barpo etilgan barcha ziyoratgohlarida bu valiy zotning hayoti va faoliyati hamda ziyoratgohlari haqida to‘liq ma‘lumot beruvchi peshlavhalar o‘rnatilishi, muzeylari tashkil etilishi, 3 D foramti elektron shakli ham yaratilishi, boshqa avliyolar qatorida tasavvuf, tarix kabi darsliklariga ham kiritilishi, Islom sivilizatsiyasi markazidan munosib joy olishi, xalqaro konferensiyalar tashkil etilishi, YUNESKO (UNESCO), AYSESKO (ISESCO) ro‘yxatlariga kiritilishi, ziyoratgohlarida yotgan avlodlari qabr(ravza)lari ta‘mirlanishi, ziyoratchilar uchun barcha sharoitlar yaratilishi va obod bo‘lishi kerak[16].

(Sevaraxon Karimova Ilxomjon qizi Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning 6 – avlodi).

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Moida surasi, 3 – oyat.
2. Tavba surasi, 128 – oyat.
3. Anbiyo surasi, 107 – oyat.
4. Yunus surasi, 62 – 63 – 64 – oyatlar.
5. Karimova S.I. Eshmuhammad xalifa ziyoratgohlarining aholi ma‘naviy hayotida tutgan o‘rni. B.M.I. – Toshkent: O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi. 2023.
6. Karimova S.I. Hazrat Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhu ziyoratgohlari tarixi. Monografiya. – Toshkent: “Worldly knowledge”. 2025.
7. Ostonaqulov I. Naqshbandiylik odamiylik silsilasi. Monografiya. Toshkent: 2025.
8. Karimova S.I. Eshmuhammad eshon xalifa ziyortgohlari tarixi. Magistrlik Dissertatsiya. – Toshkent: Oriental universiteti. 2025
9. Karimova S.I. Naqshbandiya – mujaddidiya tariqati silsilasining oltin zanjiri vakili Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon quddisa sirruhuning ziyoratgohlari tarixi. Yangi O‘zbekiston, yangi tadqiqotlar jurnali. 2025.
10. Mirzaahmedov G‘. Saroyxonaqoh jome masjidi tarixi risola. Eshmuhammad xalifa haqida xotiralar va hikoyalar to‘plami. – Shahrixon. 2017.
11. <https://youtu.be/AyzbiibKxfY> “O‘zbekiston tarixidagi yechilmagan jumboqlaridan biri Qorixona tarixi I Ko‘xna manzillar” ko‘rsatuvi.
12. https://youtu.be/viO3RyrD5o0?si=Ekk_MWfp_Fm86e0y “Qorixona” arxeologik yodgorligi tarixi | Abadiyat oralab ko‘rsatuvi.

13. Mirzaahmedov G'. Saroyxonaqoh jome masjidi tarixi risola. – Shahrixon. 2013;
Eshmuhammad xalifa haqida xotiralar va hikoyalar to'plami. – Shahrixon. 2017;
Xonaqohpirimning siri nimada? –Shahrixon.2020.
14. Tavba surasi, 18 – oyat.
15. Abd ibn Humayd Keshiyning Musnadi Keshiy (Hadislar to'plami) 1 – juz kitobidan.
16. Karimova S.I. Naqshbandiya – Mujaddidiya tariqati pirlari Shayx Xalifa Musoxon
Dahbediy (q.s)ning xalifalari Shayx Xalifa Sharif Xoja (q.s) va Shayx Xalifa Muhammad
Amin (q.s)larning xalifasi Shayx Xalifa Eshmuhammad eshon (q.s) Abdulaziz Majzub
Namongoniy (q.s)ning piridir.2026.